

Samenleven en kinderen

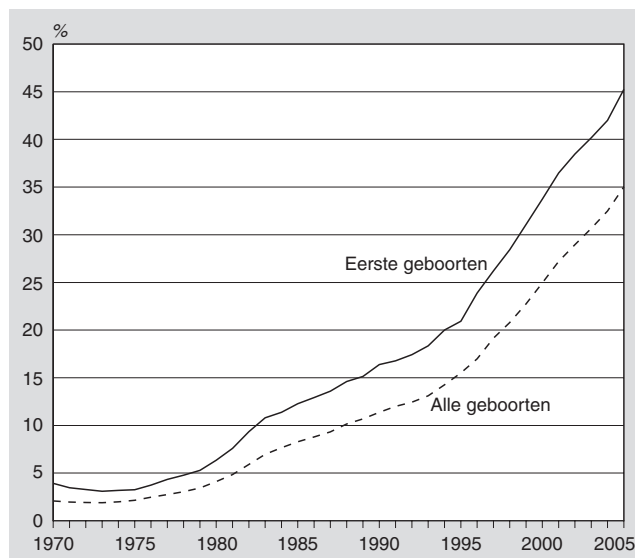
Anouschka van der Meulen en Arie de Graaf

Nu het niet-gehuwd samenwonen steeds meer terrein wint, worden er ook steeds meer kinderen binnen een relatie van ongehuwde ouders geboren. Het huwelijk is niet langer de geëigende stap voordat men aan kinderen begint. Ruim een op de drie kinderen die in 2005 zijn geboren, hebben ouders die niet met elkaar zijn gehuwd. In 1990 was dit bij nog maar 12 procent het geval. Na de geboorte van het kind kiest een deel van de samenwoners alsnog voor het huwelijk. De helft van de samenwoners die aan kinderen zijn begonnen, woont vijf jaar na de geboorte van het eerste kind echter nog steeds ongehuwd samen. Een op de vijf ongehuwde paren is uit elkaar gegaan en een op de drie is na de geboorte alsnog gehuwd. Kinderen die in een samenwoonrelatie worden geboren, hebben een veel grotere kans om in een eenoudergezin of stiefgezin op te groeien dan kinderen die binnen een huwelijk worden geboren.

Buiten het huwelijk geboren

Tussen 1970 en 2005 steeg het aantal buiten het huwelijk geboren kinderen van 5 duizend tot bijna 66 duizend. In de jaren zeventig werd ruim 2 procent van de kinderen buiten het huwelijk geboren. Daarna steeg het percentage gestaag. Tegenwoordig is 35 procent van alle geboren niet-echtelijk (*grafiek 1*). Van alle niet-echtelijke geboorten gaat het in 58 procent van de gevallen om het eerste kind. Dat het aandeel eerste kinderen dat buiten een huwelijk wordt geboren hoger ligt, komt doordat een deel van de ouders na de geboorte van het eerste kind alsnog trouwt. Was in 1970 nog ongeveer 4 procent van de eerstgeborenen niet-echtelijk, in 2005 was dit 45 procent.

1. Aandeel niet-echtelijke geboorten op het totale aantal geboorten, 1970–2005

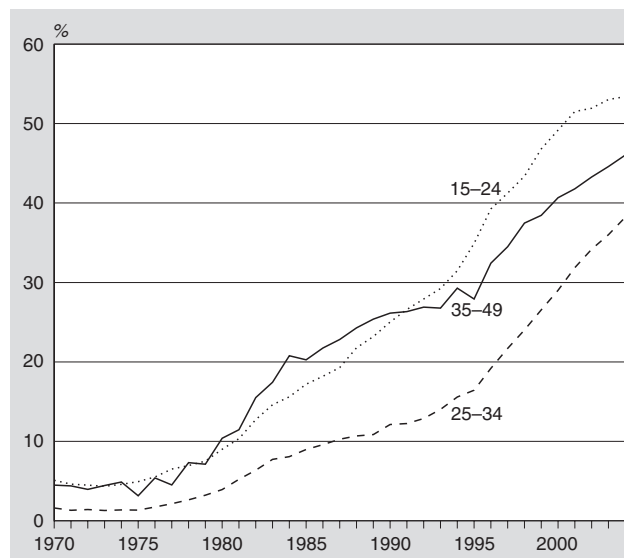
De situatie waarin kinderen buiten het huwelijk worden geboren, verschilt echter volledig met die van vroeger. Tot begin jaren tachtig betrof het nog vaak jonge, alleenstaande vrouwen die ongewenst zwanger werden. Tegenwoordig komen niet-echtelijke kinderen juist veelal ter wereld als kind van niet-gehuwd samenwonenden die er bewust voor kiezen om als ongehuwden een gezin te stichten.

Er bestaan grote regionale verschillen in het aandeel niet-echtelijke geboorten. In 2003 was dit aandeel het hoogst in de provincies Groningen en Noord-Holland, met bijna 40 procent. In de gemeenten Groningen en Zandvoort had zelfs meer dan de helft van de pasgeborenen niet-gehuwde ouders. Daartegenover staan gemeenten uit de *bible-belt*, zoals Urk, Staphorst en Bunschoten. In Urk is het aandeel niet-echtelijke geboorten het laagst, met 2 procent van alle geboorten.

Leeftijd moeder

De mate waarin vrouwen kinderen krijgen zonder dat ze getrouwd zijn, verschilt sterk per leeftijdsgroep (*grafiek 2*). Vooral vrouwen die op jonge leeftijd of juist op latere leeftijd moeder worden, krijgen hun eerste kind relatief vaak buiten het huwelijk. In de eerste helft van de jaren zeventig lag het aandeel niet-echtelijke kinderen van deze moeders rond de 5 procent. Inmiddels is dit aandeel voor jonge moeders toegenomen tot meer dan de helft en voor oudere moeders tot bijna 50 procent. Onder de 25–34-jarigen lag het aandeel niet-echtelijke geboorten in de gehele periode beduidend lager.

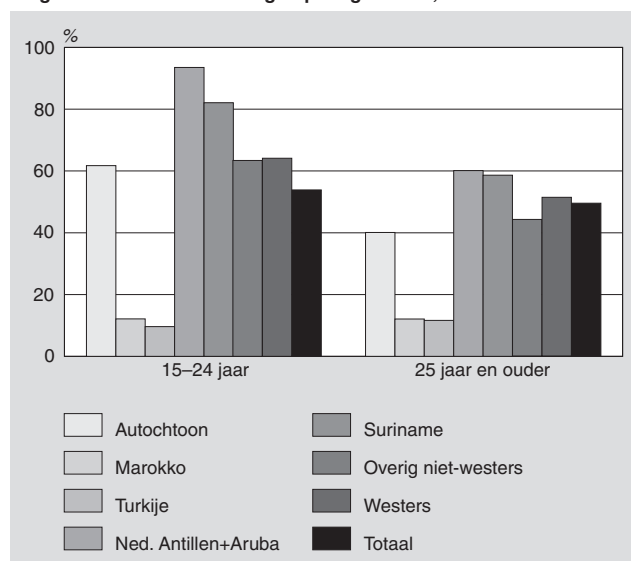
2. Aandeel niet-echtelijke eerste geboorten op het totale aantal eerste geboorten naar leeftijd moeder, 1970–2004

Herkomst

Het aandeel niet-echtelijke eerste geboorten is ook sterk afhankelijk van de herkomst van de moeder. Vooral jonge Antilliaanse en Surinaamse vrouwen krijgen vaak kinderen buiten het huwelijk. Voor Antilliaanse vrouwen van 15–24 jaar is het aandeel niet-echtelijke eerstgeborenen in 2004 maar liefst 94 procent (*grafiek 3*). Turkse en Marokkaanse vrouwen krijgen daarentegen relatief weinig kinderen buiten het huwelijk. Ongeacht de leeftijd van de moeder is het aandeel ongeveer een op de tien, tegenover zes op de tien bij autochtone vrouwen van 15–24 jaar en vier op de tien bij autochtone vrouwen van 25 jaar en ouder.

3. Aandeel niet-echtelijke eerste geboorten op het totale aantal eerste geboorten naar herkomstgroepering moeder, 2004

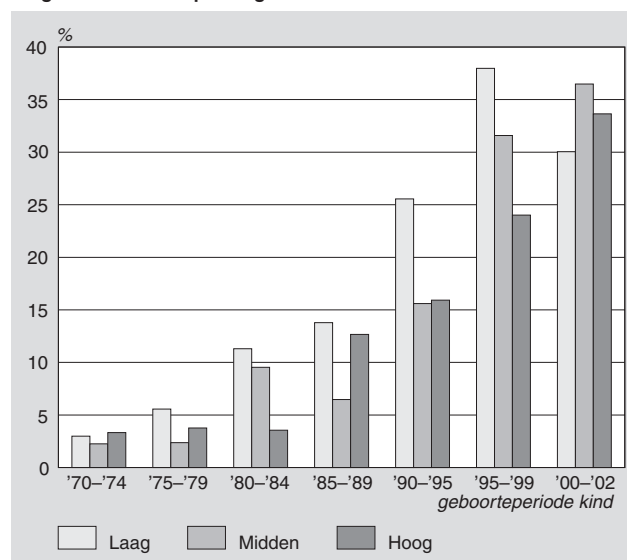
Opleidingsniveau

Ook het opleidingsniveau van de moeder speelt een belangrijke rol in het aandeel niet-echtelijke eerstgeborenen. Niet-echtelijke geboorten komen vaker dan gemiddeld voor bij laagopgeleide vrouwen (*grafiek 4*). Dit is voor de gehele periode vanaf 1970 het geval, behalve in de periode 2000–2002. Dit is voor een deel te verklaren uit het feit dat laagopgeleide vrouwen relatief vaak een niet-echtelijk kind krijgen buiten een samenwoningrelatie. Van alle laagopgeleide vrouwen die in de periode 1980–2002 een eerstgeborene buiten het huwelijk kregen, woonde bijna een op de drie niet samen met een partner (*grafiek 5*). Van de hoogopgeleide vrouwen was dit slechts 7 procent.

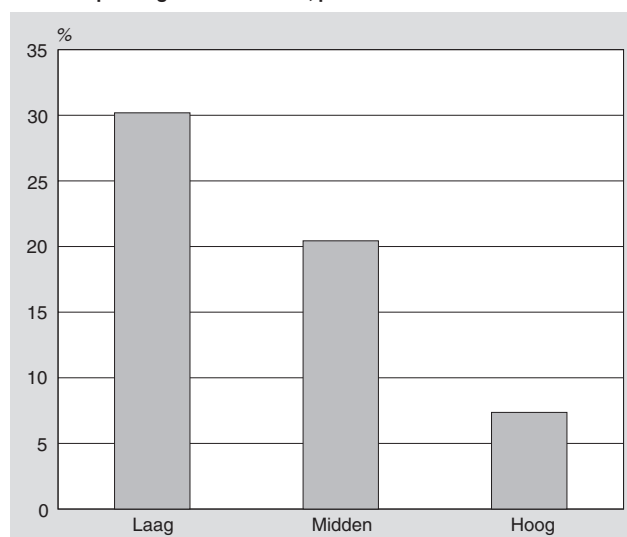
Samenleefvorm bij geboorte eerste kind

Van de vrouwen die in de jaren tachtig een eerste kind hebben gekregen, was 90 procent gehuwd en woonde 7 procent niet-gehuwd samen. Voor de vrouwen die in de periode 1995–2002 een eerste kind kregen was het aandeel van de niet-gehuwd samenwonenden gestegen tot ruim een kwart (*staat 1*). Van deze samenwoners was ten tijde van het interview in 2003 inmiddels ruim de helft alsnog getrouwd of verwachtte dat binnenkort te doen.

4. Aandeel niet-echtelijke eerste geboorten op het totale aantal eerste geboorten naar opleidingsniveau moeder

5. Aandeel eerstgeborenen dat buiten een samenwoningrelatie of huwelijk is geboren op het totale aantal niet-echtelijke geboorten naar opleidingsniveau moeder, periode 1980–2002

Veel niet-echtelijk eerstgeborenen groeien uiteindelijk op bij gehuwde ouders. Een eventueel tweede kind wordt dan ook vaker dan het eerste kind binnen een huwelijk geboren. Dit verklaart waarom onder eerste kinderen het aandeel buiten het huwelijk geboren hoger is dan onder het totaal van de geboren.

Het totaal aantal samenwoners met kinderen is in de loop der jaren sterk gestegen. Hun aantal is in de afgelopen tien jaar meer dan verdubbeld, van 100 duizend naar 250 duizend. Het aandeel van de samenwoners dat na de geboorte van het eerste kind alsnog trouwt of wil gaan trouwen, is echter vrijwel gelijk gebleven.

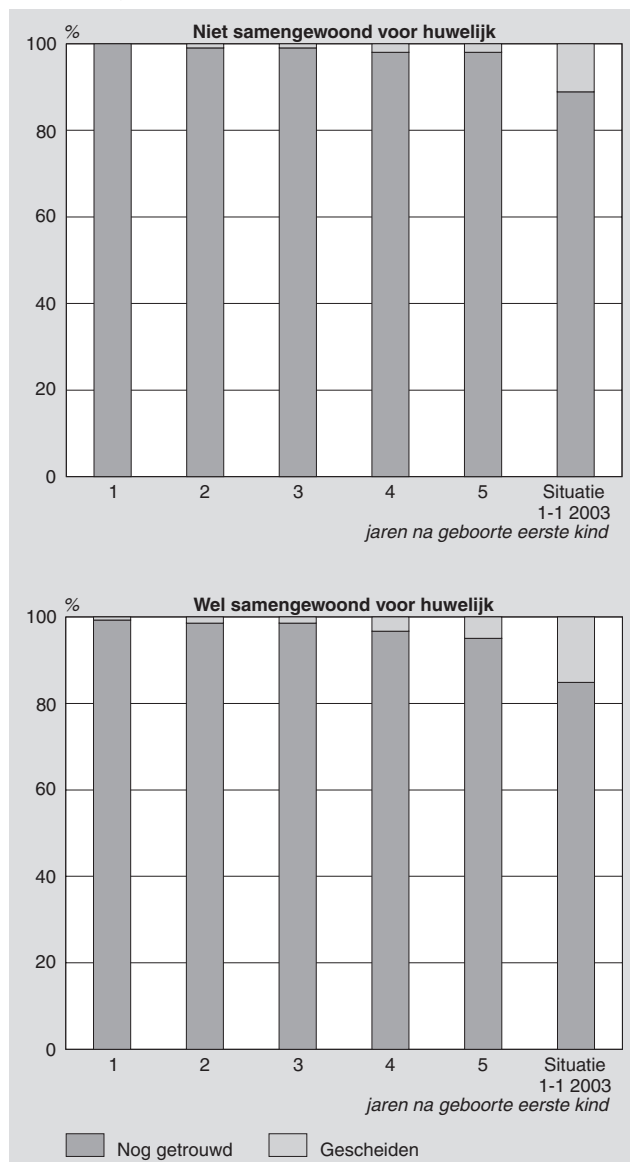
Scheiding na het eerste kind

Nu er steeds meer kinderen binnen een samenwoningrelatie worden geboren, is het van belang na te gaan of deze samenwoningrelaties even stabiel zijn als huwelijken waarbin-

Staat
Vrouwen naar samenlevingsvorm bij geboorte eerste kind

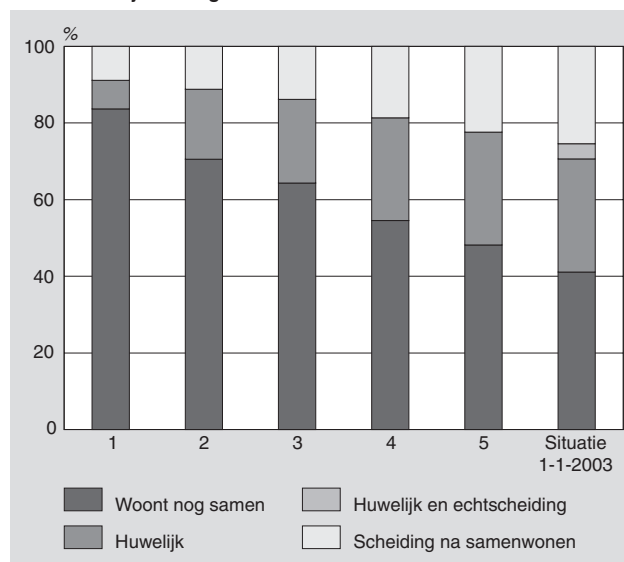
Geboorteperiode eerste kind	Kind geboren binnen relatie			Kind geboren buiten relatie	Aantal vrouwen
	gehuwd	niet-gehuwd			
		inmiddels getrouwd/ wil trouwen	wil niet trouwen		
	%			abs.=100%	
1970–1974	97,2	0,5	0,7	1,7	326
1975–1979	95,7	0,5	1,6	2,2	299
1980–1984	90,3	3,4	3,8	2,5	305
1985–1989	89,4	2,7	4,4	3,5	342
1990–1994	80,6	7,0	6,4	6,1	322
1995–2002	67,5	13,9	14,0	4,6	544

nen kinderen worden geboren. Voor eerste kinderen die geboren zijn in de periode 1990-1997 is onderzocht hoe stabiel de relatie is gebleken in de vijf jaar na de geboorte en hoe de situatie was op het moment van het interview in 2003 (*kader*).

6. Echtelijk eerste kind geboren in de periode 1990-1997, situatie in jaren na geboorte

Is het eerste kind geboren binnen een huwelijk zonder voorafgaand ongehuwd samenwonen, dan blijkt binnen vijf jaar na de geboorte circa 2 procent van deze huwelijken in een echtscheiding te zijn geëindigd (*grafiek 6*). Is het huwelijk wel voorafgegaan door ongehuwd samenwonen, dan is het echtscheidingspercentage na vijf jaar 5 procent. Bij de eerste kinderen die in dezelfde periode in een niet-gehuwde samenwoningrelatie zijn geboren, is het aandeel verbroken relaties na vijf jaar met 22 procent veel hoger (*grafiek 7*). Kinderen die in een samenwoningrelatie worden geboren, hebben dus een veel grotere kans om in een eenoudergezin of stiefgezin op te groeien dan kinderen die binnen een huwelijk worden geboren.

Er zijn ook samenwoningrelaties die na de geboorte van het eerste kind worden omgezet in een huwelijk. Dit gebeurt bij bijna één op de drie samenwonende paren binnen vijf jaar na de geboorte van hun eerste kind.

7. Eerste kind geboren in samenwoningrelatie in de periode 1990-1997, situatie in jaren na geboorte

Voor de verschillende relatievormen gelden verschillende tijdsduren van de relatie voorafgaand aan de geboorte. Paren die eerst gaan samenwonen, vervolgens trouwen en daarna aan kinderen beginnen, wonen met bijna 7 jaar gemiddeld het langst samen voordat het eerste kind wordt geboren. Voor paren die direct in het huwelijk zijn getreden

zonder samenwonen vooraf, is de periode tussen de start van het samenwonen en de geboorte van het eerste kind ruim 4 jaar. Voor paren die binnen een niet-gehuwde samenwoonrelatie hun eerste kind hebben gekregen, is deze periode vergelijkbaar met laatstgenoemde groep (4,8 jaar).

Paren die nog maar kort bij elkaar zijn, hebben doorgaans een hogere kans om uit elkaar te gaan dan paren die al langer bij elkaar zijn (Van Huis et al., 2001). Hoe langer een relatie gemiddeld al bestaat op het moment dat het eerste kind wordt geboren, hoe groter dus de kans is dat een minder stabiele relatie al verbroken is. Om deze reden kan verwacht worden dat relaties met een kortere duur tot de geboorte van het eerste kind een grotere kans hebben op scheiding. Dit blijkt, bij vergelijking van grafiek 6 en 7, inderdaad het geval te zijn. Paren die binnen het huwelijk met voorafgaand samenwonen kinderen hebben gekregen (relatieduur 7 jaar), hebben inderdaad een kleinere echtscheidingskans dan paren die hun eerste kind binnen een samenwoonrelatie hebben gekregen (relatieduur 4,8 jaar). Deze samenhang bestaat echter niet bij paren die binnen het huwelijk zonder samenwonen een kind hebben gekregen. Voor deze groep geldt een tijdsduur tussen de start van de relatie en de geboorte van het eerste kind die vergelijkbaar is met die van de groep met een binnen een niet-gehuwde samenwoonrelatie geboren eerste kind. De verklaring hiervoor is dat paren die samenwonen wat betreft levensbeschouwing verschillen van paren die zonder voorafgaand samenwonen in het huwelijk zijn getreden. Laatstgenoemde groep lijkt veel godsdienstiger te zijn. De betreffende paren zijn minder geneigd tot het verbreken van een relatie. De eerstgenoemde groep rekent zich in meerderheid niet tot een kerkelijke gezindte en gaat ook veel minder frequent naar de kerk.

Onderzoek Gezinsvorming

De cijfers in dit artikel zijn grotendeels gebaseerd op het Onderzoek Gezinsvorming 2003 van het CBS. Dit onderzoek, dat om de vijf jaar wordt gehouden, heeft plaatsgevonden in de periode februari tot en met juni 2003. Aan dit onderzoek hebben 3,9 duizend mannen en 4,2 duizend vrouwen geboren in de periode 1940–1984 deelgenomen. Doel van het Onderzoek Gezinsvorming is informatie te verzamelen over het verloop van de relatie- en gezinsvorming in Nederland en de achtergronden daarvan.

Opleidingsniveau

Voor het onderwijsniveau wordt in dit artikel gebruik gemaakt van de indeling in laagopgeleiden, middelbaar opgeleiden en hoogopgeleiden. Tot de laagopgeleiden behoren personen met uitsluitend basisonderwijs of een vmbo- opleiding. Middelbaar opgeleiden hebben een opleiding op mbo-, havo- of vwo-niveau. Tot de hoogopgeleiden behoren personen met een hbo- of universitaire opleiding. De opleiding is bepaald op basis van het hoogst behaalde onderwijsniveau. Voor degenen die op het moment van interview nog onderwijs volgden, geldt het niveau van de onderwijsvorm die men toen volgde.

Literatuur

Huis, M. van, A. de Graaf en A. de Jong, 2001, Niet meer samen. In: Garssen, J. et al. (red.), Samenleven. Nieuwe feiten over relaties en gezinnen, blz. 91–100. CBS, Voorburg/Heerlen.